

Požadavky ke zkoušce a cvičení

Test + otázka

Referát + 1 příklad a 1 prezentované komentované zapojení

Elektronika

Generování, úprava, vyhodnocení, zpracování elektického signálu

Co je elektronický obvod

Spojení součástek tak, aby jimi procházel el.proud

El.proud – definice –jev i veličina

Vodiče, polovodiče, nevodiče

Kovy – vodiče –šíření kolizí rychlostí $3 \cdot 10^8 \text{m/s}$

Rychlosti samotných elektronů cca několik mm/s

Elektrický proud je spojitý, náboj se nehromadí ani nezaniká

Žádný náboj není během transportu ztracen,
proud pouze protéká z jednoho konce na druhý je-li obvod uzavřen.

Elektrický proud – jako veličina – míra proudu

$I =$ náboj tekoucí průřezem za jednotku času

Jednotka – Amper – malá velká?

Zařízení

Svářečky 1-10kA

Topná tělesa i více

Motory el. 1-1000A

Telefony mikroampery

Směr proudu v obvodu

Časový průběh proudu – DC, AC   nf, vf

Účinek elektrického proudu procházejícího tělem je okamžitý a dobře známý.

Pomineme-li popálení a elektrolytický rozklad tělních tekutin při extrémně vysokých hustotách proudu (těch je možné dosáhnout galvanickým kontaktem se zdrojem s vysokým napětím a s malým vnitřním odporem), kdy je působení proudu v těle nevratné a může způsobit smrt, spočívá riziko vyvolané průchodem elektrického proudu tkání těla v dráždění nervové soustavy.

Proudová hustota

Proudová hustota (A/m²)	Projevy
< 0,001	nebyly zjištěny žádné projevy
0,001 - 0,01	nepatrné biologické projevy
0,01 - 0,1	dobře zjištěné jevy, vizuální efekty), možnost ovlivnění CNS, publikovány zprávy o snazším hojení zlomenin
0,1 - 1	zjištěny změny v dráždivosti nervového systému; ovlivnění prahu stimulace, možná zdravotní rizika
> 1	možné extrasystoly a ventrikulární fibrilace; nesporná zdravotní rizika

V tabulce jsou uvedeny projevy působení elektrického proudu procházejícího tkání těla při různých hustotách tohoto proudu.

Tabulka platí pro stejnosměrný proud a pro nízkofrekvenční střídavý proud do frekvence 1000 Hz

Napětí

K tomu, aby se začaly náboje usměrněně pohybovat je potřeba „hnací podnět“.

Napětí, potenciál - definice

Potenciál el.pole se měří prací, kterou vykonává pole při přemístování kladného jednotkového náboje z daného bodu do nekonečna (příp. do jiného bodu v němž je potenciál nulový).

K udržení stálého rozdílu potenciálu, a tedy i proudu, je třeba existence zvláštních ne-elektrických sil, které nepřetržitě zajišťují oddělování elektrických nábojů
- tzv.zdrojů elektřiny

Původ těchto sil je různý.

Zdroje elektřiny

Zdroje dodávají do elektrického obvodu výkon.

Zdrojem **stejnosměrného** napětí je nejčastěji baterie (akumulátor), zde vzniká napětí a proud díky chemickým reakcím.

Zdrojem střídavého napětí jsou obvykle generátory v elektrárnách.

Přenos elektřiny na velké vzdálenosti – co možná nejvyšší napětí.

Tím je zmenšen proud a zmenšují se ztráty na vedení.
Výhodou AC napětí na rozdíl od DC je, že jej lze snadno transformovat.

Napětí vyrobené v elektrárně má na výstupu z generátoru velikost několika kilovoltů.

Transformuje se nahoru na
VVN -110, 220, 400 nebo i 750 kV a vede se na velké vzdálenosti.

V transformačních stanicích se transformuje na VN 22 kV,
které se vede na střední vzdálenosti.

Dále se transformuje na nízké napětí 230 V - domácnosti

Obvodové veličiny

Napětí U /Volt/

(definice a význam veličiny; dvě formy pojmu spojení: napětí zdroje, úbytek napětí)

Proud I /A – definice jednotky/

(definice a význam veličiny; konvenční směr proudu, volné nosiče – vodiče x nevodiče)

Každý proud vyvíjí teplo.

Každý proud je obklopen magnetickým polem.

Každý iontový proud přenáší hmotu.

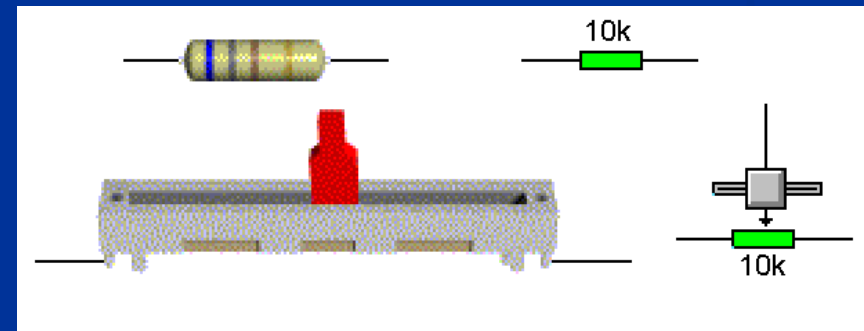

Rezistance – el.odpor R

**Materiálově závislá
veličina – tabulky**

Teplotně závislá veličina

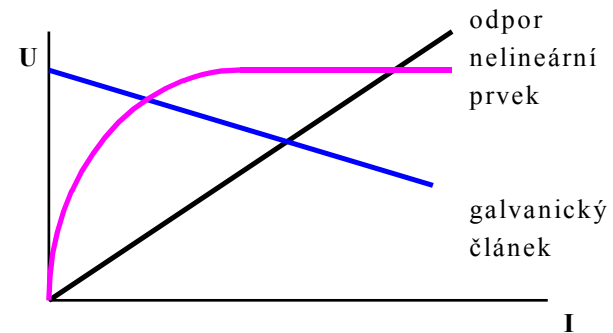
Rezistor – součástka s
daným R

Dvojpóly

Voltampérové charakteristiky dvojpolů

Dvojpóly jsou prvky elektrického obvodu, které jsou do obvodu zapojeny dvěma svorkami „póly“.

Příklady: rezistor, dioda, voltmetr, zdroj, kondenzátor.

Parametry dvojpólů

Odpor:

$$\mathbf{R = U / I}$$

vhodné u lineárních prvků

s charakteristikou procházející počátkem

Vnitřní odpor

$$\mathbf{R_i = \Delta U / \Delta I}$$

vhodné u lineárních prvků

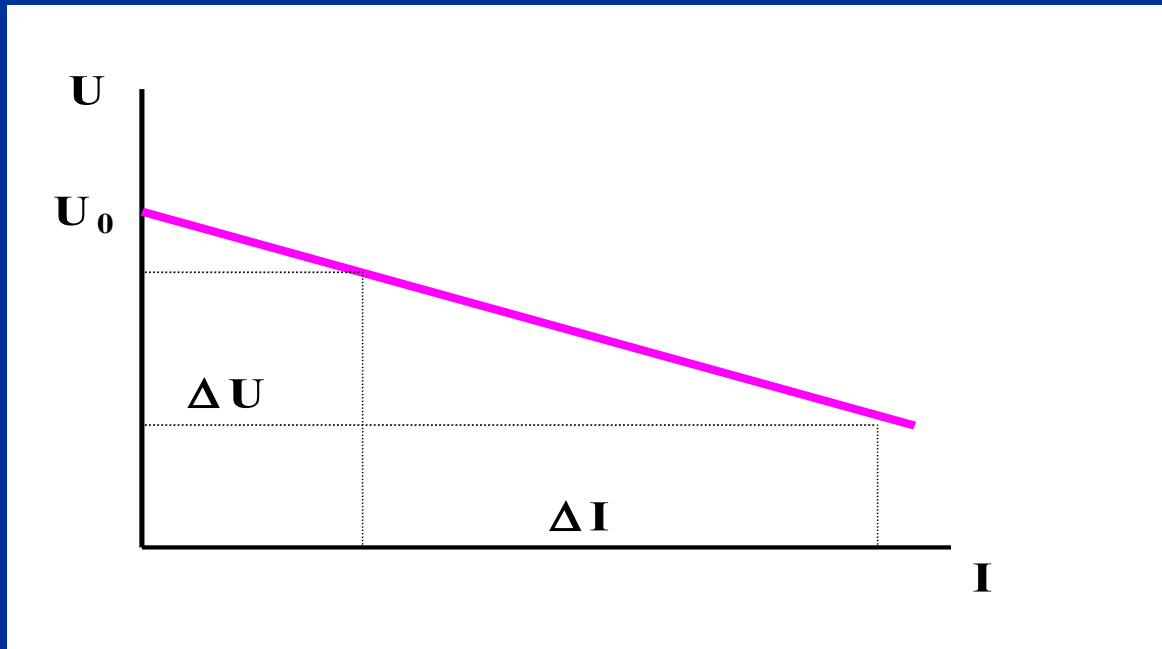
s charakteristikou neprocházející počátkem

Dynamický odpor:

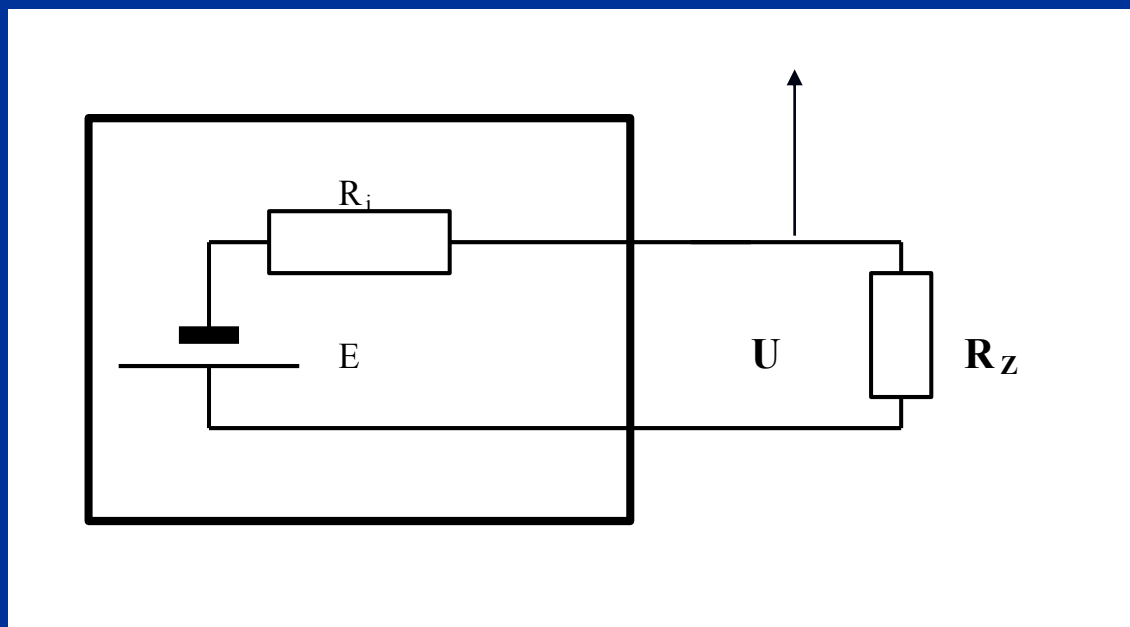
$$\mathbf{R_D = dU / dI}$$

vhodné u nelineárních prvků

Zdroj napětí jako dojpól -zatěžovací charakteristika

Náhradní schema reálného zdroje napětí

Rovnice zatěžovací charakteristiky

$$\mathbf{U = E - R_i I}$$

$$\mathbf{R_i = \Delta U / \Delta I}$$

Zdroj napětí v měřicím obvodu

Výkonové přizpůsobení:

$$R_i = R_Z$$

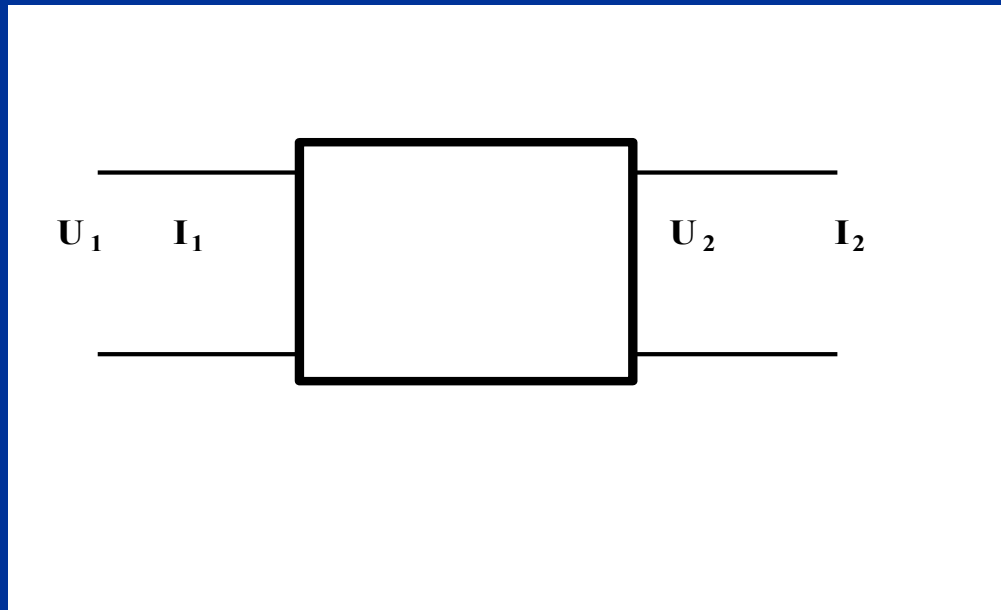
max. citlivost, $U = E/2$
velká chyba metody
eliminace výpočtem
nebo kalibrací

Minimální systematická chyba:

$$R_i \ll R_Z$$

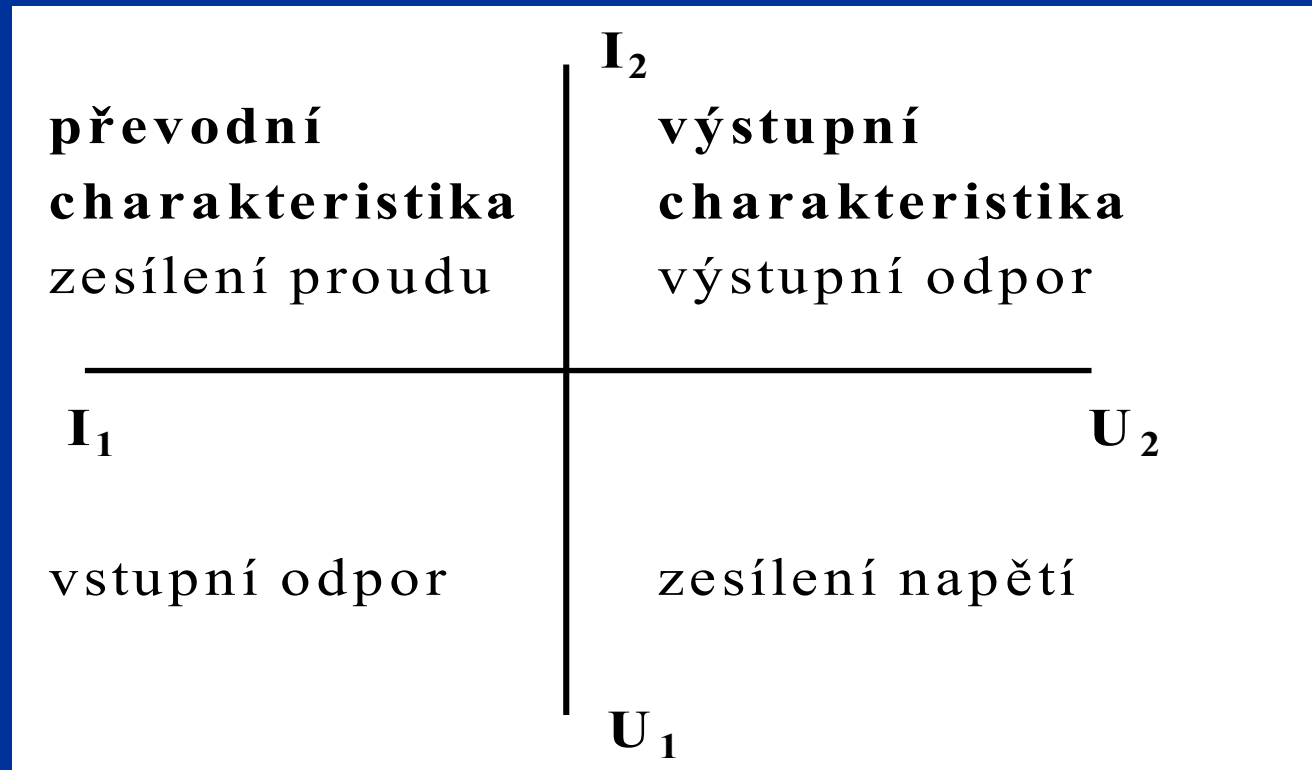

Čtyřpóly

Čtyřpóly jsou prvky elektrického obvodu, které jsou do obvodu zapojeny čtyřmi svorkami „póly“.
Příklady: zesilovač, filtr, integrátor.

Statické charakteristiky čtyřpólů

Pokud sledujeme závislosti mezi ustálenými hodnotami, mluvíme o statických voltampérových charakteristikách. Existuje mnoho kombinací vzájemných závislostí.

Tzv. osový kříž pro charakteristiky typu „h“ je na obrázku.

Parametry čtyřpólů

Vstupní odpor:

$$\mathbf{R}_1 = \mathbf{U}_1 / \mathbf{I}_1$$

vhodné u lineárních prvků

Výstupní odpor

$$\mathbf{R}_2 = \mathbf{U}_2 / \mathbf{I}_2$$

s charakteristikou procházející počátkem

Dynamické odpory:

$$\mathbf{R}_{D1} = d\mathbf{U}_1 / d\mathbf{I}_1$$

vhodné u nelineárních prvků

$$\mathbf{R}_{D2} = d\mathbf{U}_2 / d\mathbf{I}_2$$

Zesílení proudu:

$$\mathbf{A}_i = \mathbf{I}_2 / \mathbf{I}_1$$

použití u zesilovačů

$$\mathbf{A}_{i\text{dB}} = 20 \log (\mathbf{I}_2 / \mathbf{I}_1)$$

Zesílení napětí:

$$\mathbf{A}_u = \mathbf{U}_2 / \mathbf{U}_1$$

$$\mathbf{A}_{u\text{dB}} = 20 \log (\mathbf{U}_2 / \mathbf{U}_1)$$

Zesílení výkonu:

$$\mathbf{A}_u = \mathbf{P}_2 / \mathbf{P}_1$$

$$\mathbf{A}_{u\text{dB}} = 10 \log (\mathbf{P}_2 / \mathbf{P}_1)$$

Dynamické charakteristiky čtyřpólů

Pokud sledujeme závislosti mezi změnami veličin, mluvíme o dynamických charakteristikách. Popisují „rychlost“ reakce čtyřpólů a rozsah frekvencí signálů, který může čtyřpól zpracovávat.

Přechodová charakteristika: Odezva výstupní veličiny na skokovou změnu vstupní veličiny.

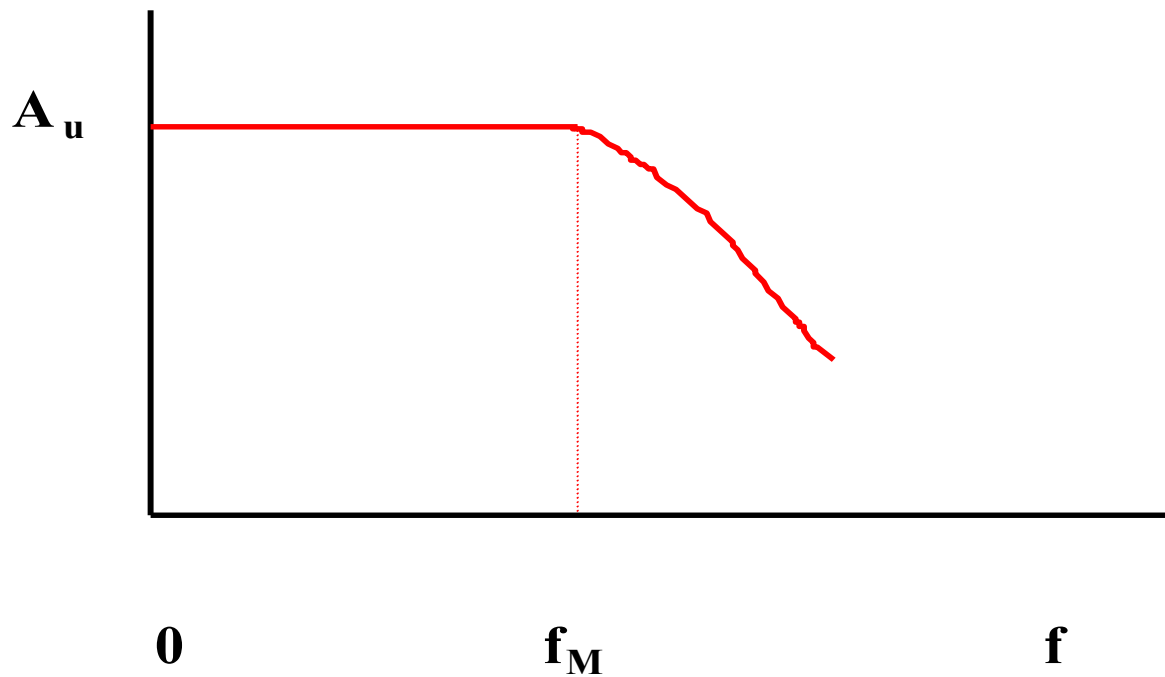
Impulzní charakteristika: Odezva výstupní veličiny na impulzní (velmi krátkou) změnu vstupní veličiny.

Frekvenční charakteristika: Obvykle závislost zesílení zesilovače na frekvenci signálu

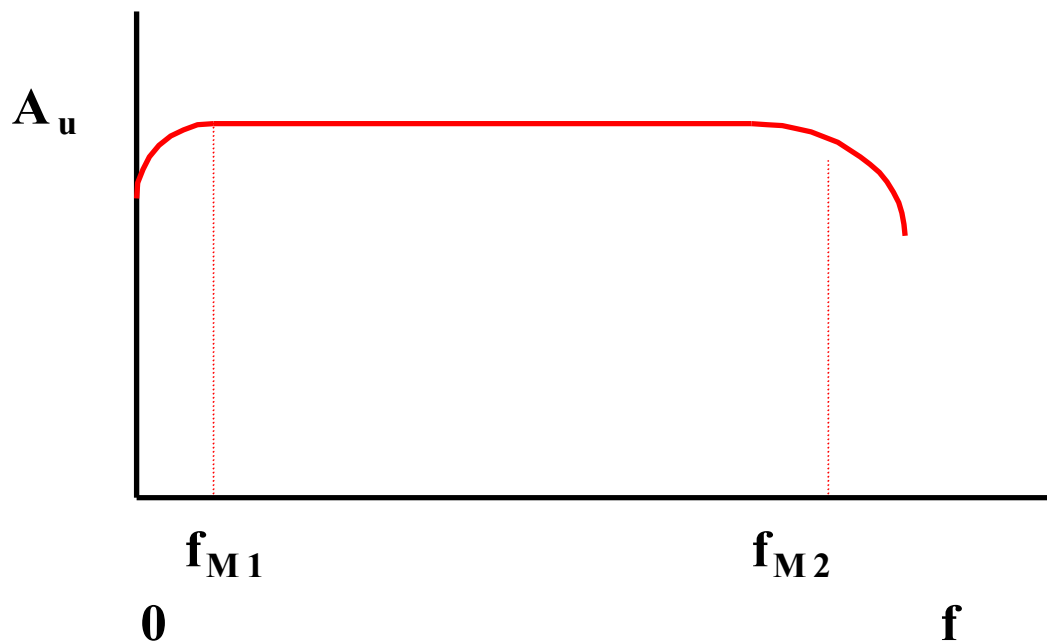
Zesilovače

Zesilovače jsou obvykle čtyřpóly, sloužící k zesilování napětí, proudu či výkonu. Podle frekvenční charakteristiky dělíme zesilovače na zesilovače stejnosměrné, střídavé a úzkopásmové.

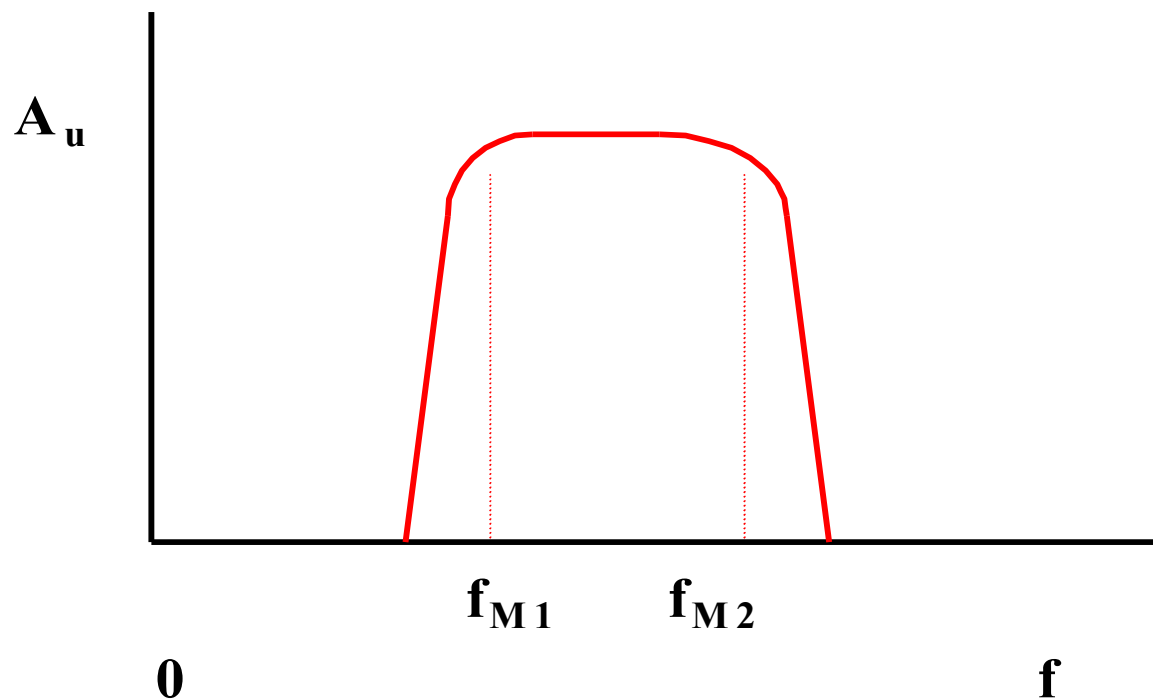
Frekvenční charakteristika stejnoseměrného zesilovače

Frekvenční charakteristika střídavého zesilovače

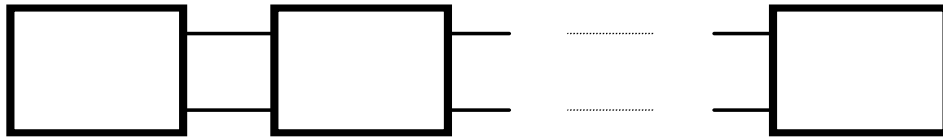

Frekvenční charakteristika úzkopásmového zesilovače

Kaskádní (sériové) zapojení dvojpólů a čtyřpólů do měřicího obvodu

Hlavní zásady:

- 1) Prvky volíme se stejnou třídou přesnosti (pokud je to možné).
- 2) Nemá-li následující prvek ovlivnit prvek předchozí, musí mít řádově větší vstupní odpor než je výstupní odpor předchozího prvku
- 3) Má-li se dosáhnout maximálního přenosu energie mezi prvky (např. pro dosažení maximální citlivosti), je třeba aby výstupní odpor prvku, který je zdroj energie byl stejný jako vstupní odpor následujícího prvku.

Měřicí přístroje

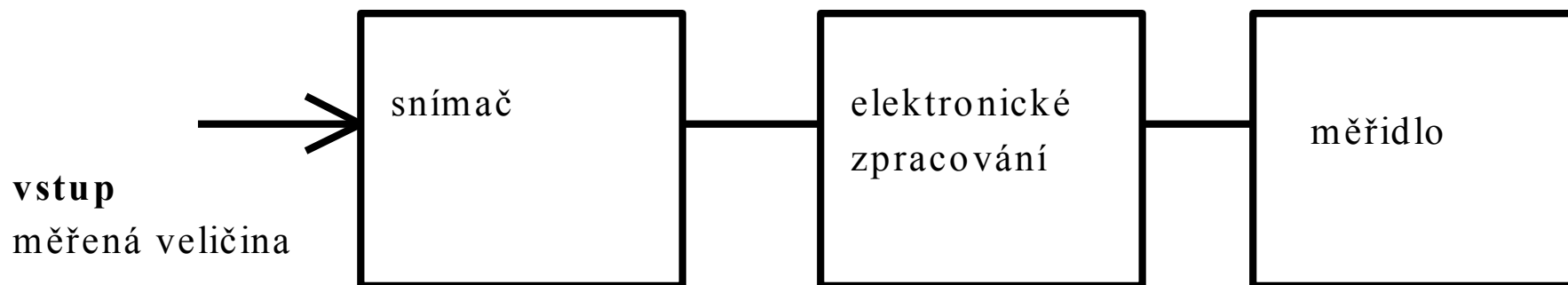
Měřicí přístroje analogové

Měřicí přístroje digitální

Měřicí přístroje záznamové

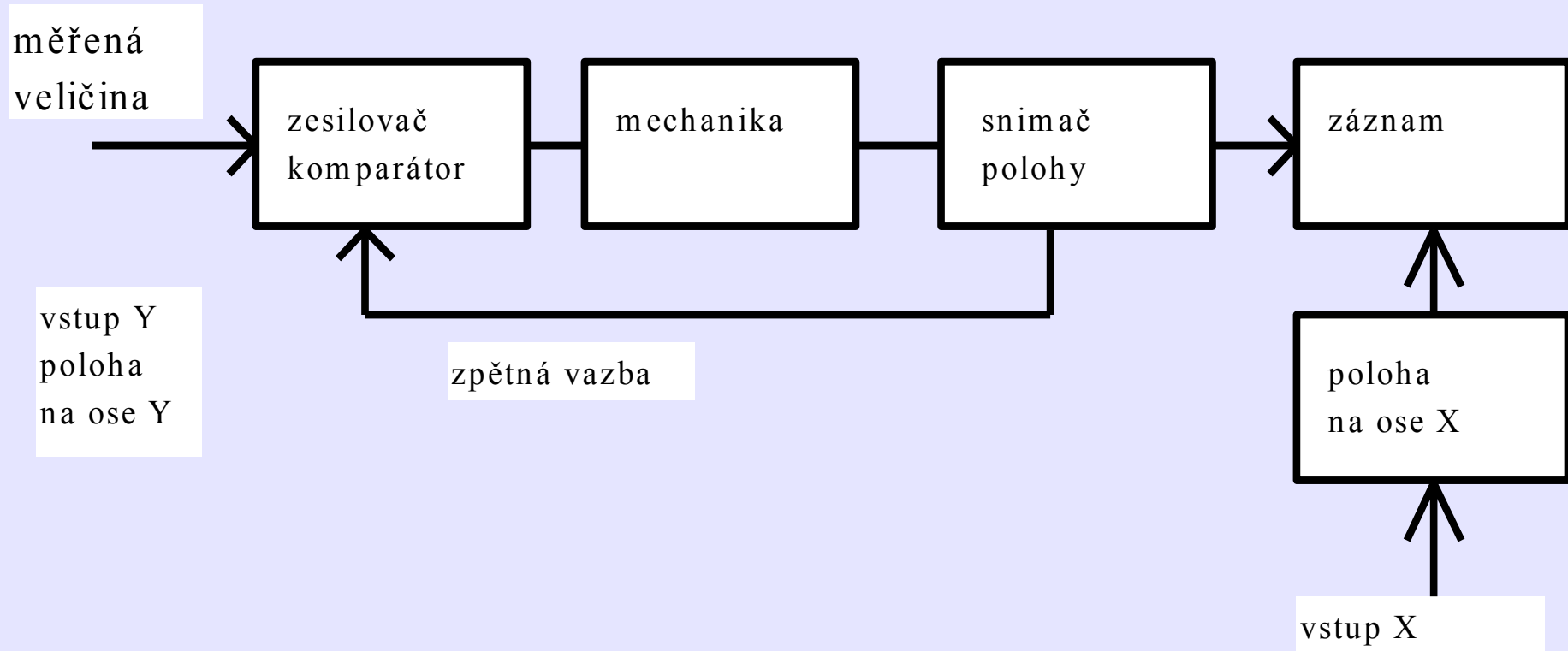
Elektrická měření neelektrických veličin

blokové schéma měřícího obvodu

Záznamové měřicí přístroje zpětnovazební (servomechanické)

Obvyklé provedení:

Vlastnosti:

- velká přesnost a citlivost
- malá energetická spotřeba
- velký vstupní odpor při měření napětí
- malý vstupní odpor při měření proudu
- vysoká cena přístroje

Pasivní snímače - hlavní typy

Odporové

potenciometry a reostaty

tenzometry

termistory

fotoodpory

kontaktní

Kapacitní

Induktivní

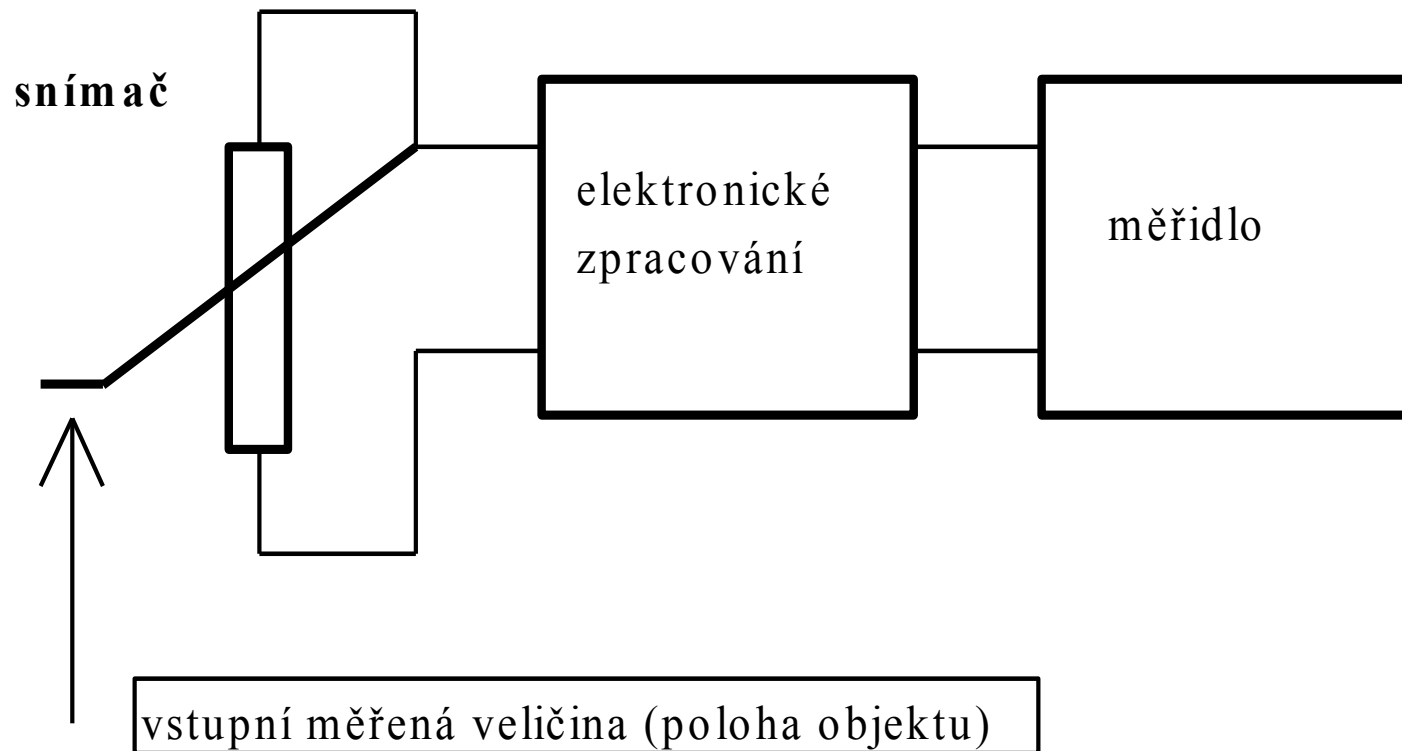
Ionizační

Scintilační

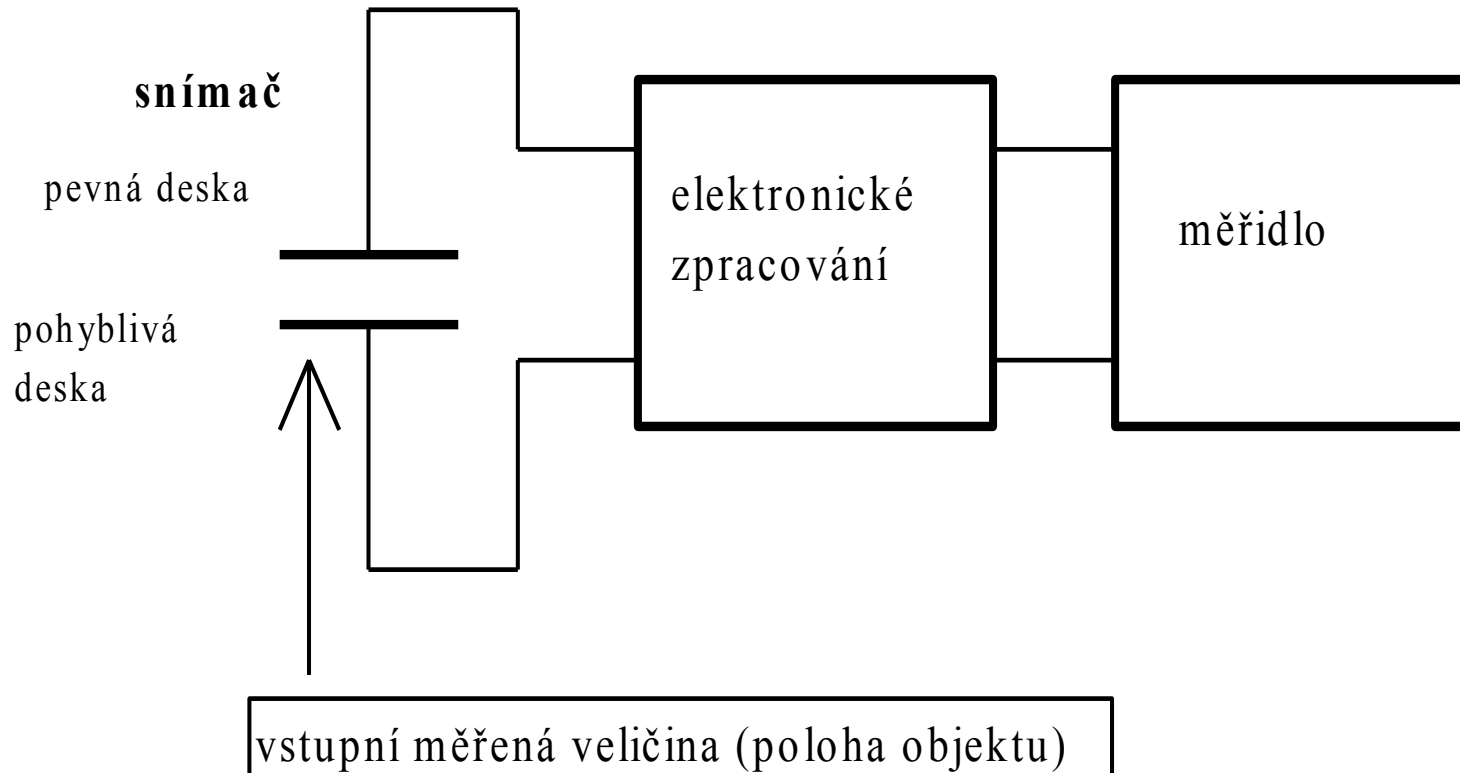
Hallové

Vakuové fotonky

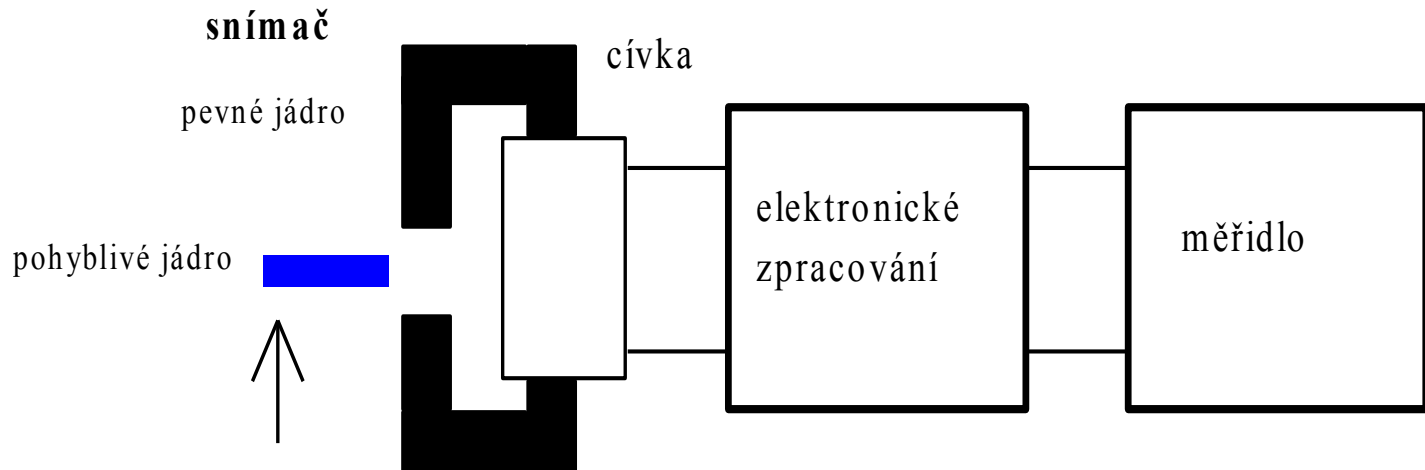
Pasivní snímače - proměnný odpor jako snímač polohy

Pasivní snímače - kondenzátor jako snímač polohy

Pasivní snímače - cívka jako snímač polohy

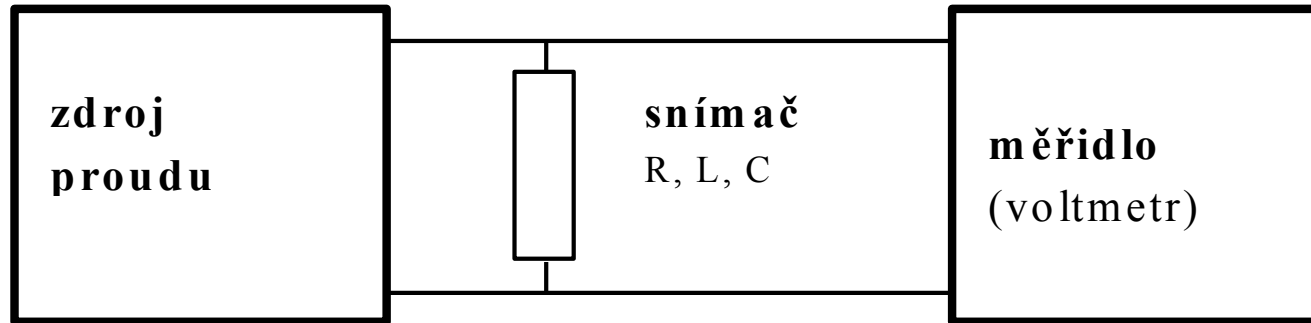

vstupní měřená veličina (poloha objektu)

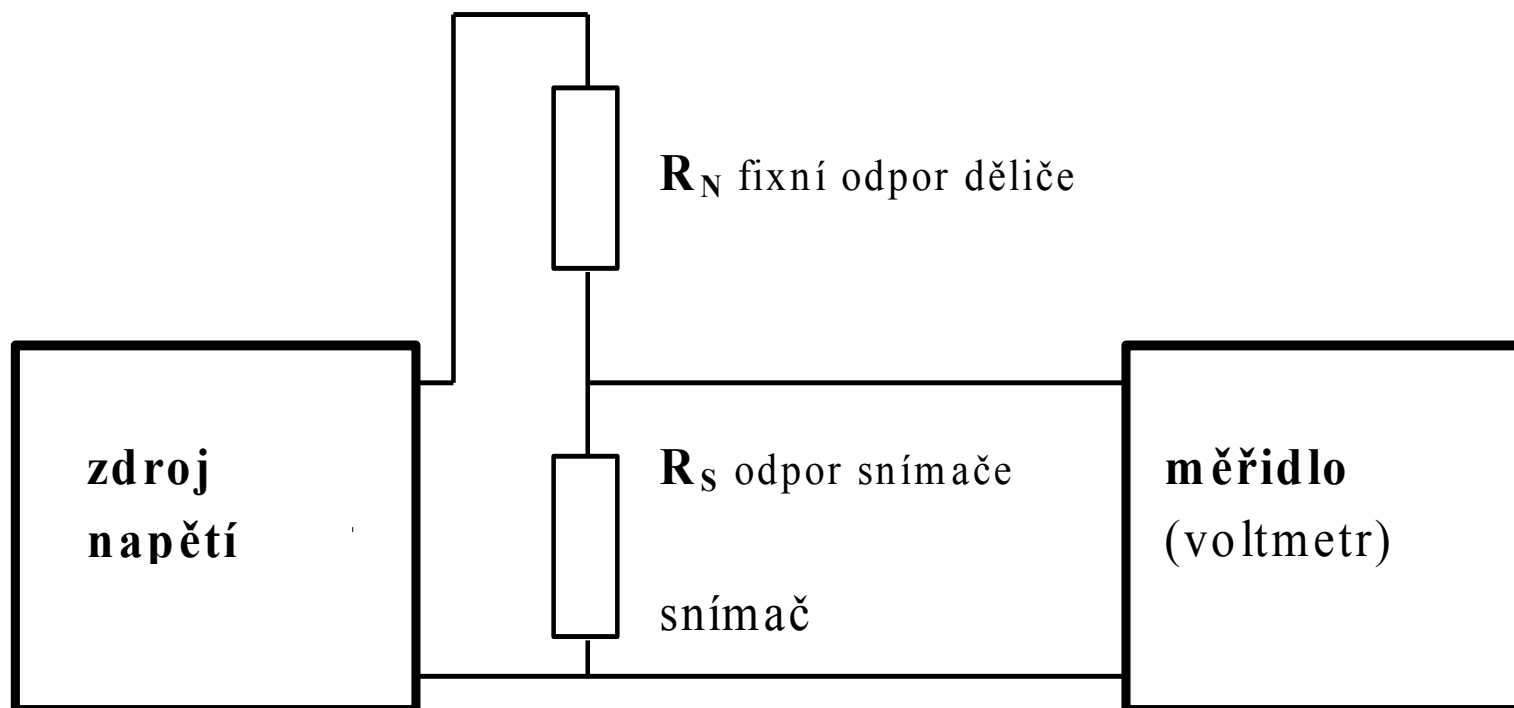
Pasivní snímače - elektronické zpracování signálů

převedení veličiny ze snímače (nejčastěji R,L nebo C) na napětí, následuje měření či záznam U

Ohmova metoda

Pasivní snímače - elektronické zpracování signálů

Děličová metoda
pro snímače odporového typu

pro L nebo C snímače je obvod analogický

Aktivní snímače - hlavní typy

Indukční

Fotočlánky

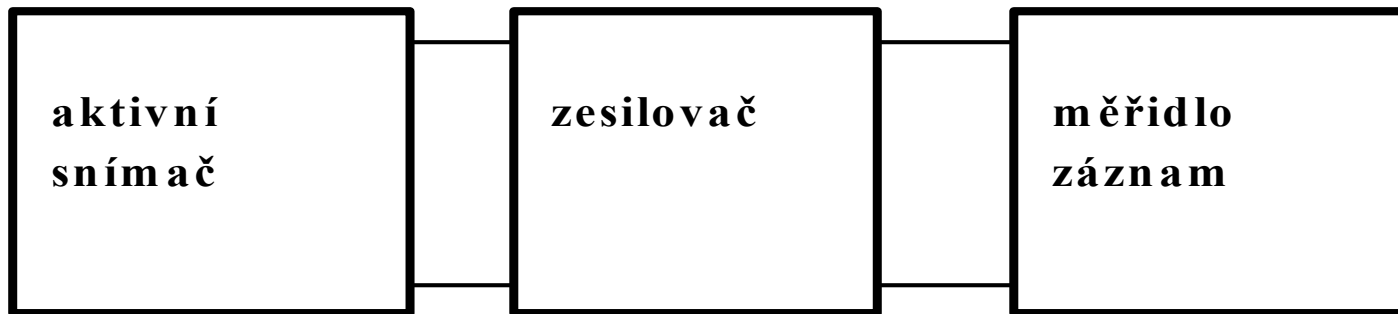
Termočlánky

Piezoelektrické

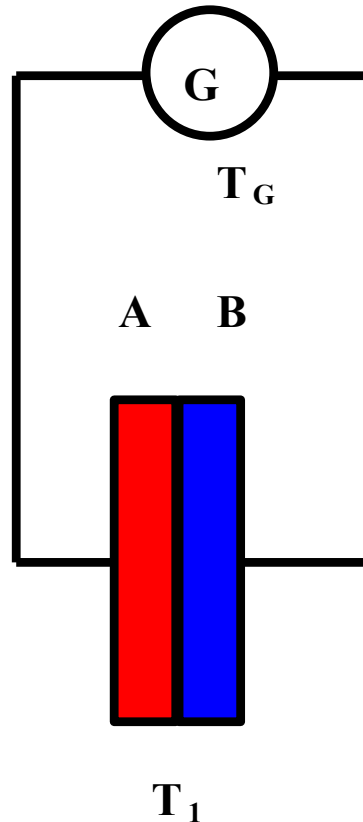
Elektrody

Aktivní snímače - elektronické zpracování signálů

Veličina ze snímače (zpravidla napětí) se zesiluje a měří či záznamenává

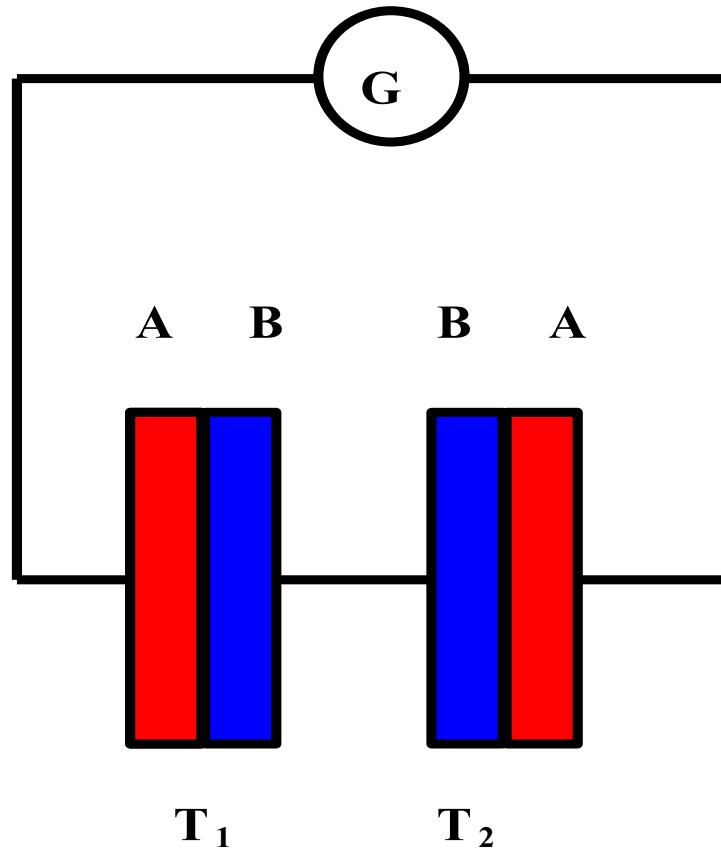

Aktivní snímače jednoduchý termočlánek

Materiály A a B se liší výstupní prací elektronů. Galvanoměr (G) měří termoelektrické napětí dané rozdílem teplot mezi stykem materiálů A a B (T_1) a teplotou galvanoměru (T_G)

Aktivní snímače dvojitý termočlánek

Galvanoměr (G) měří termoelektrické napětí dané rozdílem teplot mezi oběma termočládky. Teplota galvanoměru nemá na měření vliv